

Güç Kalitesi Problemleri ve Çözüm Yöntemleri

Cihan ŞENEL
Güç Kalitesi Departmanı
Ürün Mühendisi

Ver.1 Rev.2

Haziran 2015

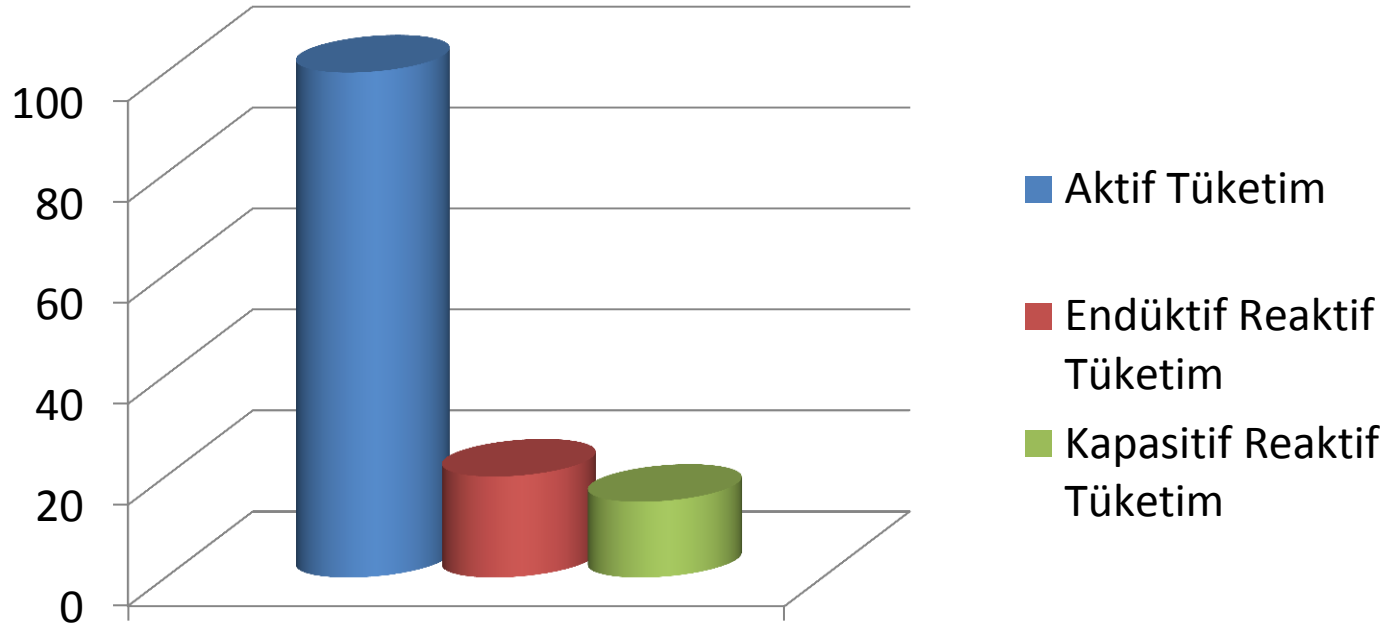
- ❖ Güç Kalitesi Nedir?
- ❖ Güç Kalitesi İle İlgili Standartlar Nelerdir ?
- ❖ Türkiye’de Güç Kalitesi ve Yaptırımlar ?
- ❖ Harmonikler
  - Tanımlar
  - Harmonik Kaynakları
  - Harmoniklerden Kaynaklanan Arızalar
- ❖ Aktif Filtreler
  - Çalışma Mantığı
- ❖ Uygulama Örnekleri

Elektrik enerjisinin üretiminden tüketimine kadar olan tüm evrelerde, varlığının ve sürekliliğinin uluslar arası standartlarca belirlenen değerlere uygunluğunun sağlanmasıdır.

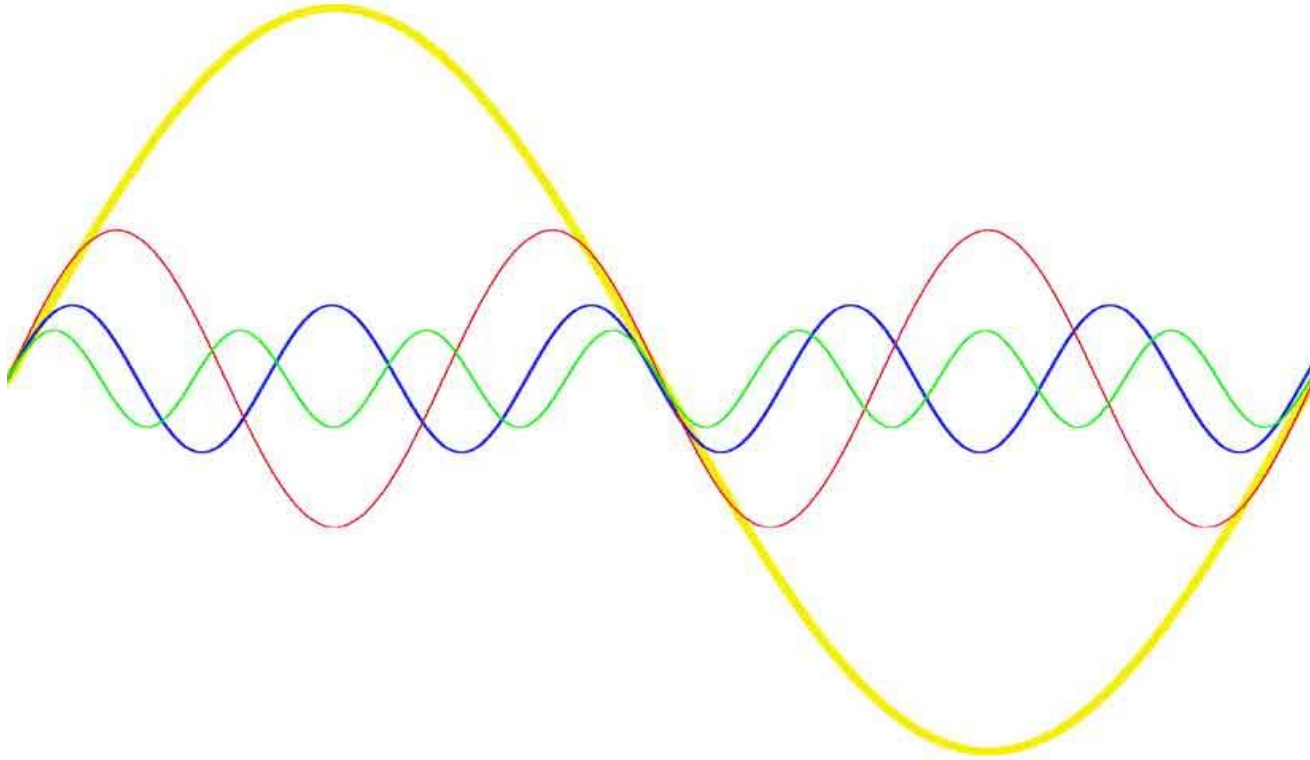
- ✓ Gerilim ve Akım tamamen dengeliyse, dalga şekli saf sinüs formunda ise ve frekans anma değerlerini koruyorsa tüketici için elektrik enerjisi kalitesi mükemmeldir.
- ✓ Güç kalitesi genellikle yükün karakteristiğinden, veya doğal ve dış etkenlerden ötürü; gerilim genliğinin değişmesi, darbeler içermesi, dengesizlik içermesi, kesintiye uğraması, dalga şeklinin sinüs formundan uzaklaşması ve frekans değişiklikleri nedeniyle bozulabilir.
- ✓ Güç kalitesi problemleri tüketici odaklı bir sorun olmasına rağmen çözümü üretici, iletili, dağıtıcı ve tüketici kısmında yapılacak çalışmalar ile çözülebilir.

- **TS EN 50160** – Genel Elektrik Şebekeleri Tarafından Sağlanan Elektriğin Gerilim Karakteristikleri
- **IEEE 519-2014** – Elektrik Güç Sistemlerinde Harmonik Kontrol Önerileri ve Uygulama Örnekleri
- **IEC 61000-4-30** – Deneyler ve ölçme teknikleri - Güç kalitesini ölçme metotları

EPDK - Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu 03.01.2013 tarihinde Elektrik İletim Sistemi Arz Güvenilirliği ve Kalitesi Yönetmeliğine göre güç kalitesi standartları ile ilgili düzenlemede reaktif güç ve harmonik bozulumla alakalı limitler açıkça belirtilmiştir.

Aktif Güç Tüketimi (kWh) / Reaktif Güç Tüketimi (kWh)

Elektrik sistemlerinde enerjinin üretilmesi ve dağıtılması sırasında akım ve gerilimin 50 Hz temel frekansta sinüsoidal dalga şeklinde olması idealdir.

Ancak gelişen güç elektroniği teknolojisi ile işletmelerdeki tristör ve IGBT gibi yüksek frekanslarda tetikleme yapabilen tüm yükler elektriksel çalışma karakteristiklerinden dolayı çeşitli frekans seviyelerinde **harmonik** adı verdiğimiz akımların oluşmasına neden olur.

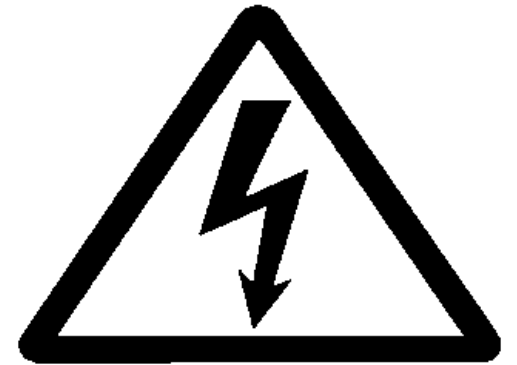
Başlıca harmonik kaynakları;

- Güç Elektroniği içeren tüm cihazlar
  - Doğrultucular
  - Eviriciler
  - Çeviriciler
  - KGK'lar
  - Bilgisayarlar
  - Yazıcılar
  - Kompakt floresan lambalar
- Doyuma giden transformatörler
- Ark ocakları, kaynak makinaları

Harmoniklerden Kaynaklanan Arızalar

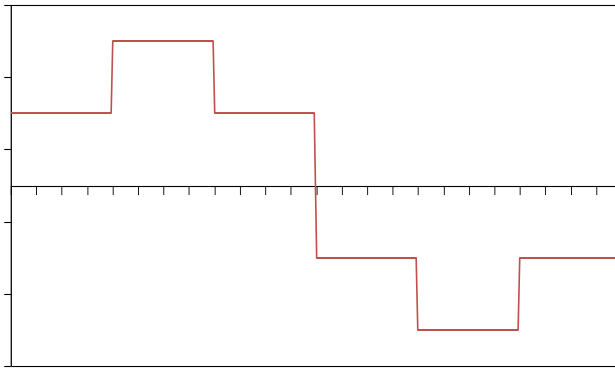
- Elektromekanik cihazlarda ve kablolarda ısınmalar,
  - Makinalarda mekanik titreşimler,
  - Ateşleme devrelerinde anormal çalışma,
  - CAD/CAM terminallerinde hafızalarında silinmeler,
  - Elektronik kart arızaları,
  - Güç kondansatörlerinde güç kayıpları, delinmeler ve patlamalar,
- kompanzasyon sigortalarında atmalar,
- Kesici ve şalterlerde açmalar,
  - Röle sinyallerinin bozulması ve anormal çalışması,
  - Enerji kayıpları' dır.

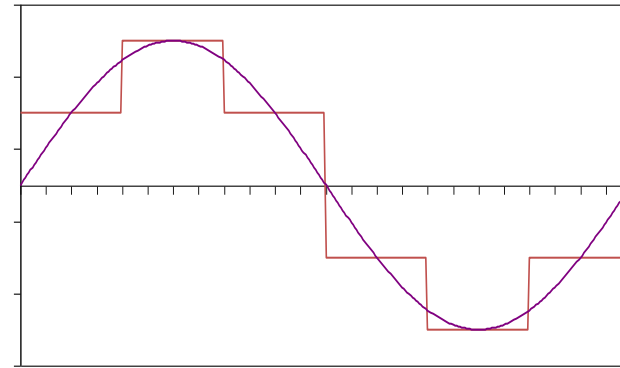

- Fourier analizi

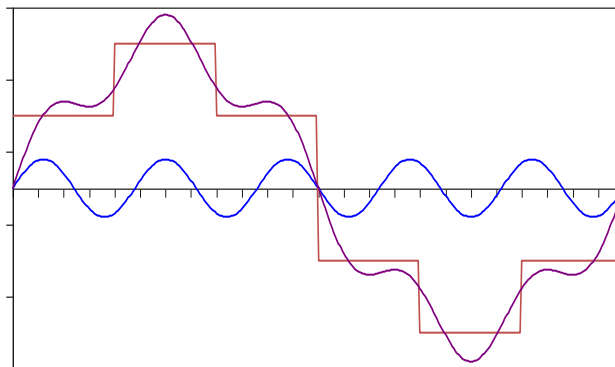
Bozulmuş dalga şekli

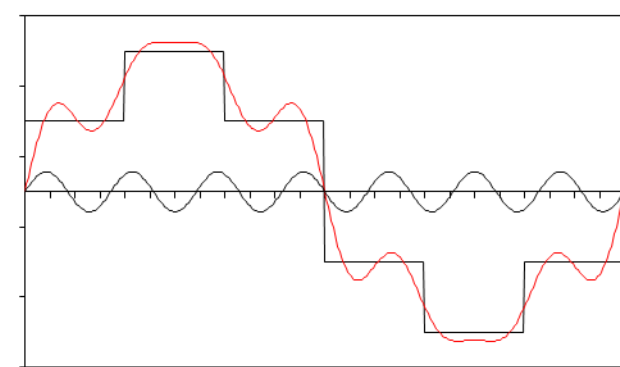
Temel bileşen (H1)

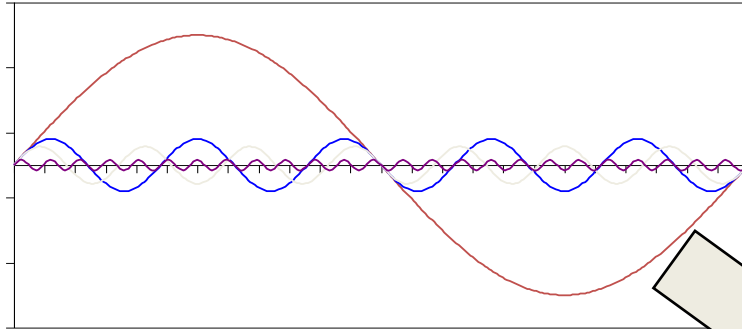
H1+H5

H1+H5+H7

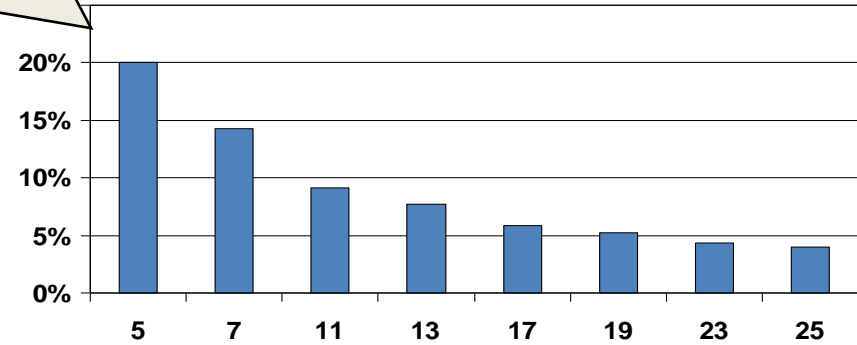

Harmonik gösterimi

Zaman domeni

Frekans domeni

Güç şebekesi için, temel frekans 50 Hz olup, 150 Hz, 250 Hz gibi katları ise harmoniklerdir. (3rd ve 5th harmonik)

- Tek harmonikler (5th, 7th.....)
- Çift harmonikler (2nd, 4th ....)
- 3 ve 3'ün katı harmonikler (3rd, 9th, 15th ..)

Temel bileşene göre harmoniklerin bağıl miktarı

$$\text{THD} = \frac{\sqrt{\sum_{k=2} C_k^2}}{C_1}$$

(% ile ifade edilir)

THD(U): anlamlı

THD(I): ??? Referans nedir ???

IEEE 519 – 2014 Akım Harmoniği Limit Değerleri (120V – 69 kV)

Table 2—Current distortion limits for systems rated 120 V through 69 kV

Maximum harmonic current distortion in percent of I_L						
Individual harmonic order (odd harmonics) ^{a, b}						
I_{sc}/I_L	$3 \leq h < 11$	$11 \leq h < 17$	$17 \leq h < 23$	$23 \leq h < 35$	$35 \leq h \leq 50$	TDD
$< 20^c$	4.0	2.0	1.5	0.6	0.3	5.0
$20 < 50$	7.0	3.5	2.5	1.0	0.5	8.0
$50 < 100$	10.0	4.5	4.0	1.5	0.7	12.0
$100 < 1000$	12.0	5.5	5.0	2.0	1.0	15.0
> 1000	15.0	7.0	6.0	2.5	1.4	20.0

^aEven harmonics are limited to 25% of the odd harmonic limits above.

^bCurrent distortions that result in a dc offset, e.g., half-wave converters, are not allowed.

^cAll power generation equipment is limited to these values of current distortion, regardless of actual I_{sc}/I_L .

where

I_{sc} = maximum short-circuit current at PCC

I_L = maximum demand load current (fundamental frequency component)
at the PCC under normal load operating conditions

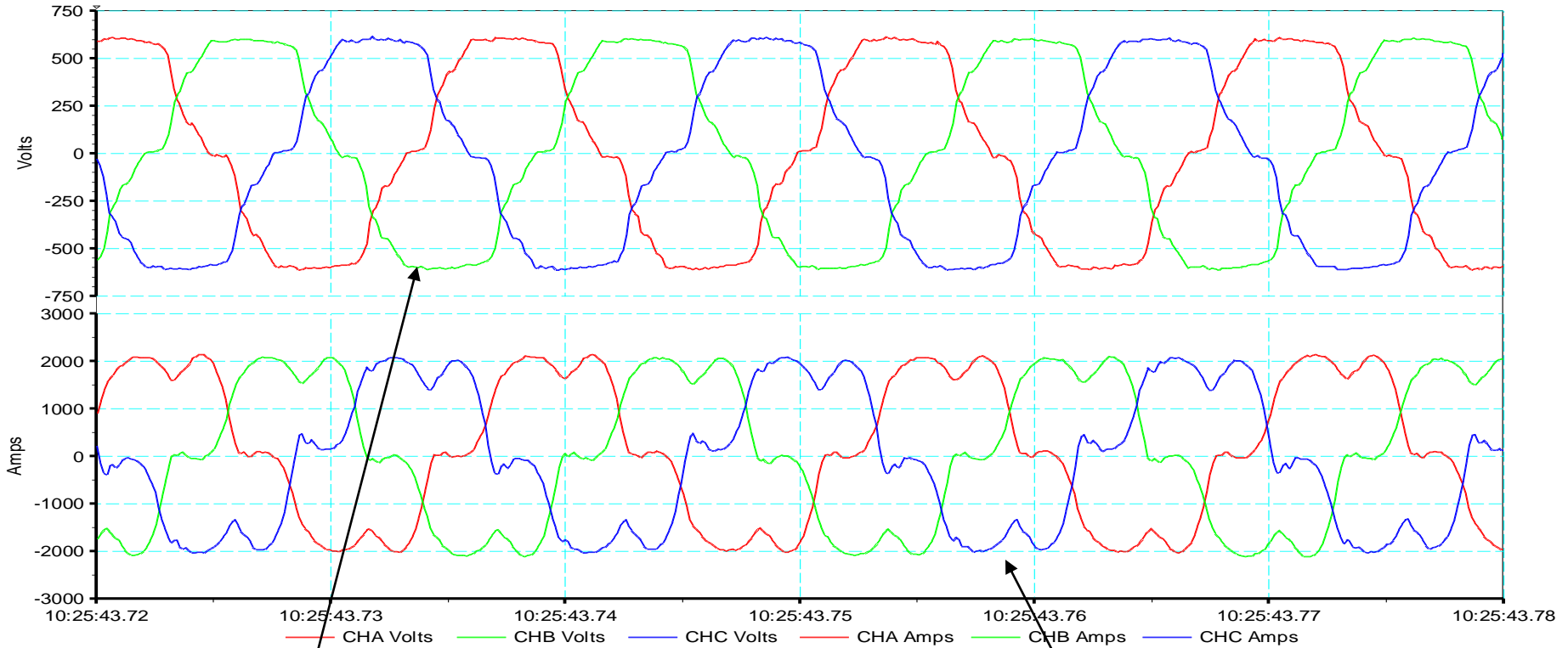
IEEE 519 – 2014 Gerilim Harmoniği Limit Değerleri

Table 1—Voltage distortion limits

Bus voltage V at PCC	Individual harmonic (%)	Total harmonic distortion THD (%)
$V \leq 1.0 \text{ kV}$	5.0	8.0
$1 \text{ kV} < V \leq 69 \text{ kV}$	3.0	5.0
$69 \text{ kV} < V \leq 161 \text{ kV}$	1.5	2.5
$161 \text{ kV} < V$	1.0	1.5 ^a

^aHigh-voltage systems can have up to 2.0% THD where the cause is an HVDC terminal whose effects will have attenuated at points in the network where future users may be connected.

ŞEBEKE GERİLİMİ ve HAT AKIMI DALGA ŞEKLİ

Gerilim: THDV = 12%

Waveform event at 22/11/01 10:25:43.533

Akım: THDI = 27%

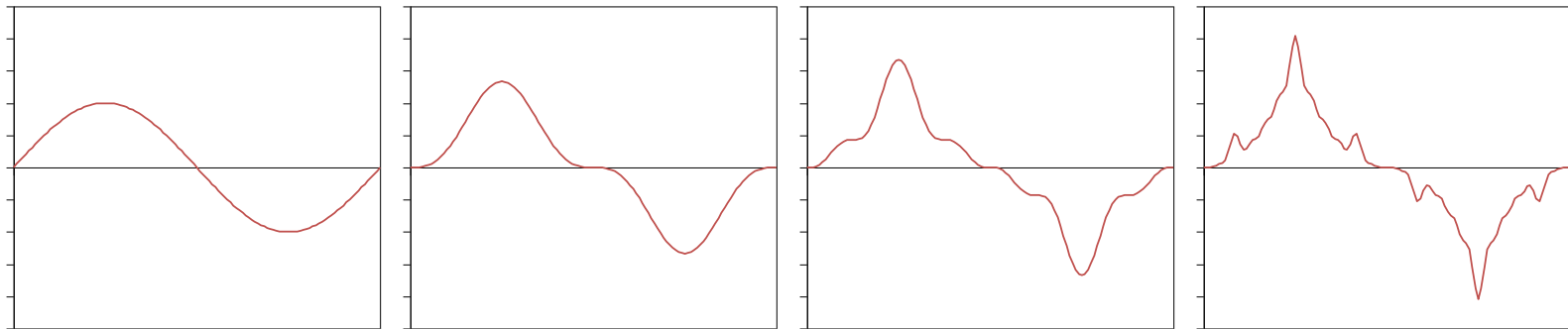
Pik ve RMS bozulma

100% H_1

+33% H_3

+20% H_5

...+4% H_{25}

Peak	100%	133%	168%	204%
RMS	100%	105%	108%	110%
THD	0%	33%	38.6%	44%

- Anlamsız/nedensiz kesici açması
  - RMS artması ile → Termik
  - Pik artması ile → Manyetik
- Sigorta açması

Cihazlarda aşırı ısınma

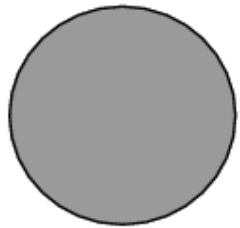
– Harmonik bozulma → RMS artması

$$\text{Kayıplar} \# R \cdot I_{\text{RMS}}^2 = R \cdot I_1^2 + R \cdot \sum I_h^2$$

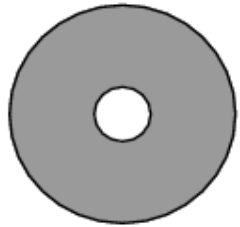

- Harmonik kaynaklı aşırı ısınma bazen elektriksel elemanlarda yanmaya yol açar!

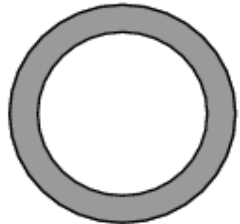
Cross-sectional area of a round conductor available for conducting DC current

"DC resistance"

Cross-sectional area of the same conductor available for conducting low-frequency AC

"AC resistance"

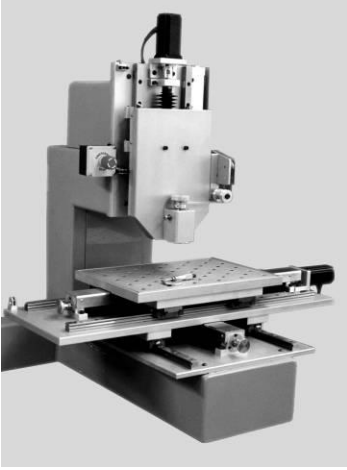

Cross-sectional area of the same conductor available for conducting high-frequency AC

"AC resistance"

Motor problemleri

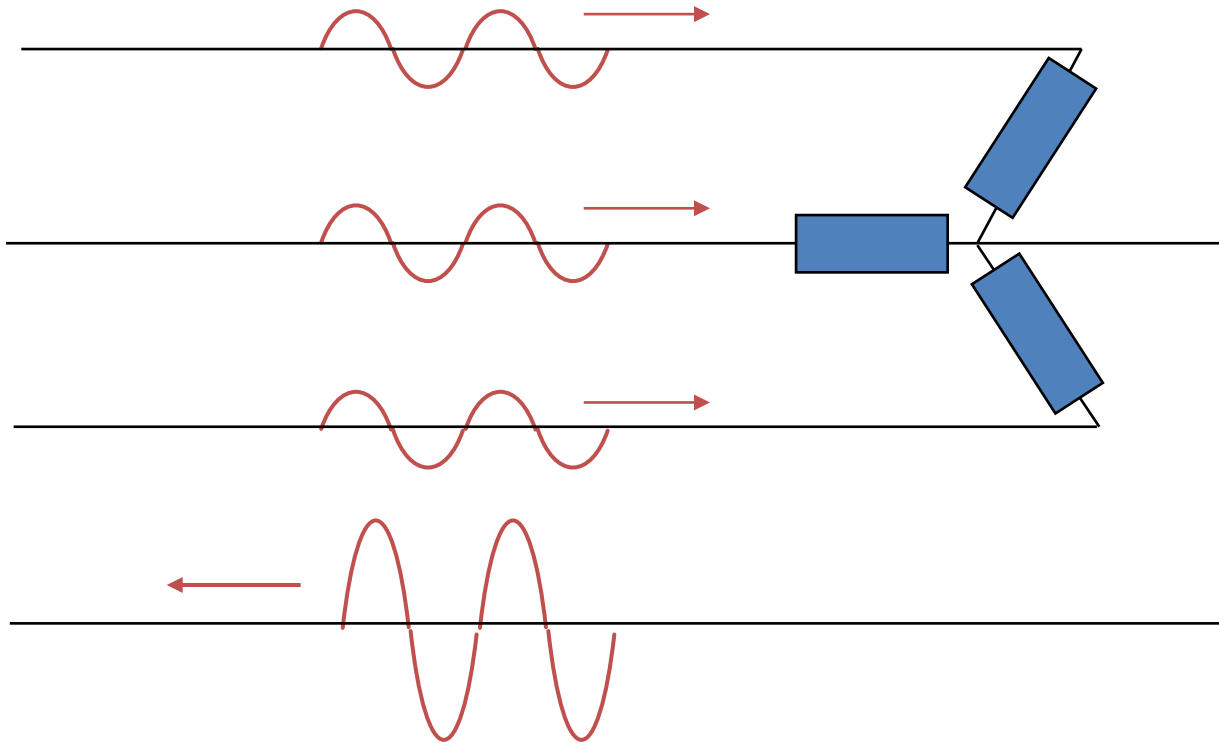
- Demir ve bakır kısımlarda ilave kayıplar (RMS artışı & deri etkisi)
- Motor şaftında zorlanma (negatif sequence harmonikler)

Elektronik hassas
cihazlarda hasarlar

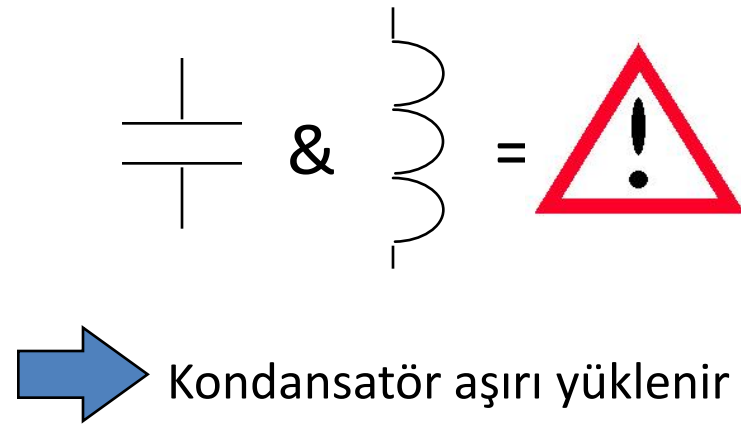
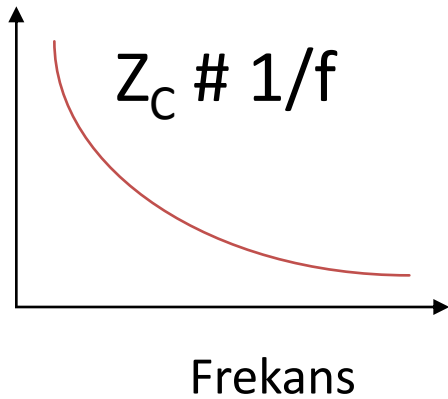
Elektronik haberleşme
arayüzlerinde arızalar

- Nötr hattı akım artışı
(zero-sequence harmonikler yüzünden)

Kondansatör problemleri

Frekansın artması ile empedans azalır!
Rezonans problemleri ortaya çıkabilir!

Kondansatör problemleri

- Frekansın artmasıyla beraber empedansı azalan kondansatörler, yüksek frekanslara sahip harmonik akımlarının hedefi olurlar. Önlem alınmazsa, kondansatörler ciddi hasar alabilir!

Harmoniklerden kaynaklı problemler - özet

Aşırı ısınma (RMS akım artışı):

Nötr hattını aşırı yükler

Motor, trafo ve kabloları aşırı yükler

Hassas elektronik ekipmana zarar verir (referans noktası kayması)

Dalga şekli bozulması (crest factor, CF):

Kesicilerde anlamsız / nedensiz açma

Sıfır geçiş arızaları

Frekans etkisi (Yüksek frekans):

Kondansatör arızası

Deri etkisi

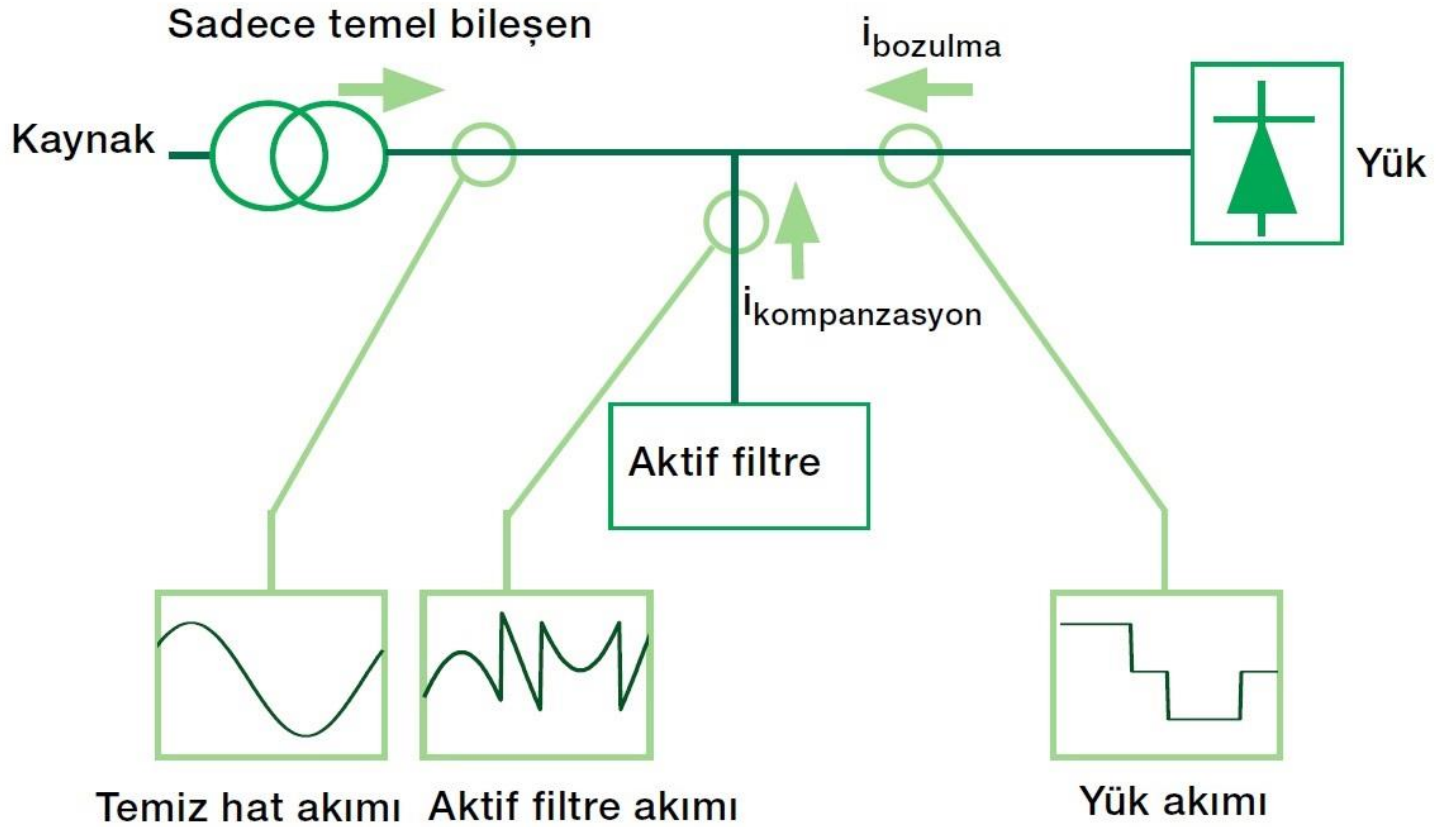
VS....

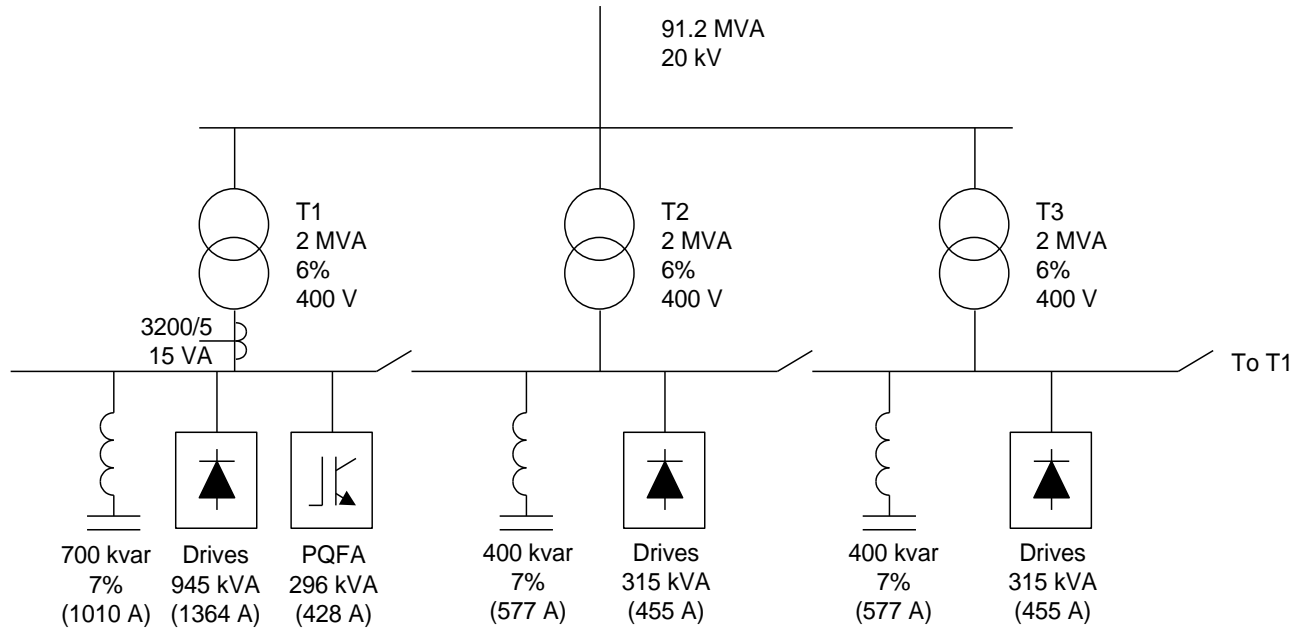
Harmonik problemlerinin çözümü

Marjlı Trafo seçimi	<ul style="list-style-type: none"> • Harmonik akımlarına dayanıklı sargı ve nüveye sahip özel trafolar, K faktörlü trafolar gibi..
Harmonikli yükleri izole etme	<ul style="list-style-type: none"> • Harmonikli yükler için kirli bara uygulaması
Pasif filtreler	<ul style="list-style-type: none"> • Tuned LC rezonans devreleri ile belirli harmonikleri süzme
Faz kaydırma	<ul style="list-style-type: none"> • Faz kaydırma trafoları ile bazı harmonikleri elimine etme
Yüksek teknoloji cihazlar	<ul style="list-style-type: none"> • IGBT teknoloji cihazlar neredeyse sıfır harmonik yayar!
Aktif filtreler	<ul style="list-style-type: none"> • Her harmonik akımının ters fazındaki harmoniği üretip şebekeye basarak harmonikleri yok etme

Temel çalışma prensibi

Örnek 1 – endüksiyon ısıtma uygulaması

Problem:

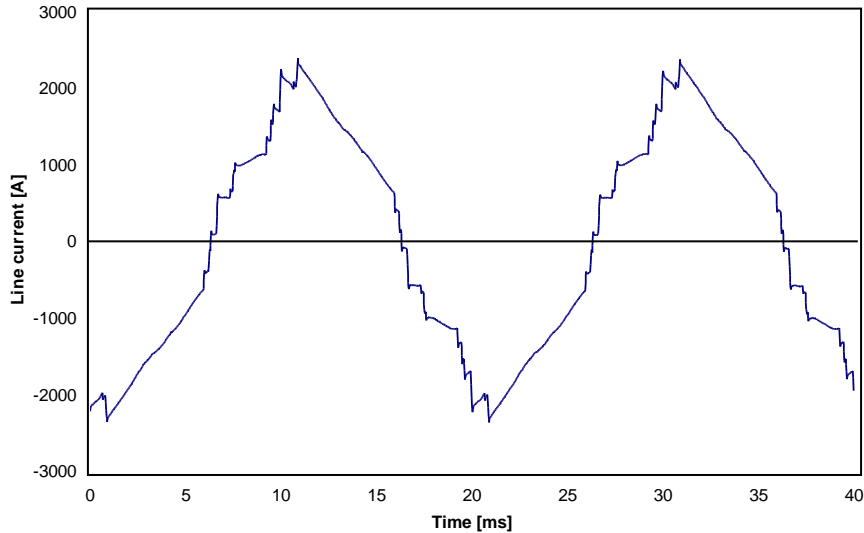
Yüksek frekanslı bileşenler üretim sisteminde sorunlar yaratıyor

Harmonikler kompanzasyon sisteminde arızalara yol açıyor

Örnek 1 – endüksiyon ısıtma uygulaması

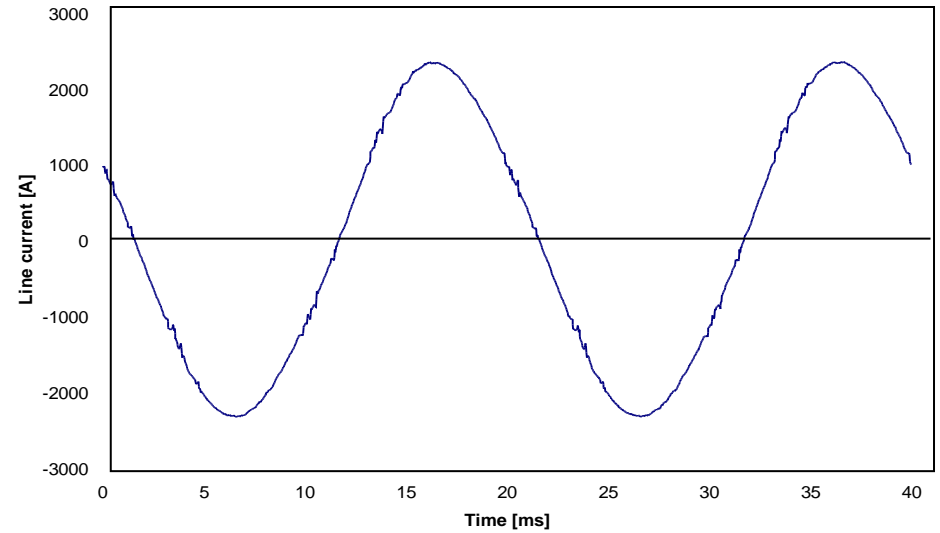
Çözüm: **ABB aktif filtre**

Başlangıç hat akımı

Yüksek frekanslı bileşenler

Filtrelenmiş hat akımı

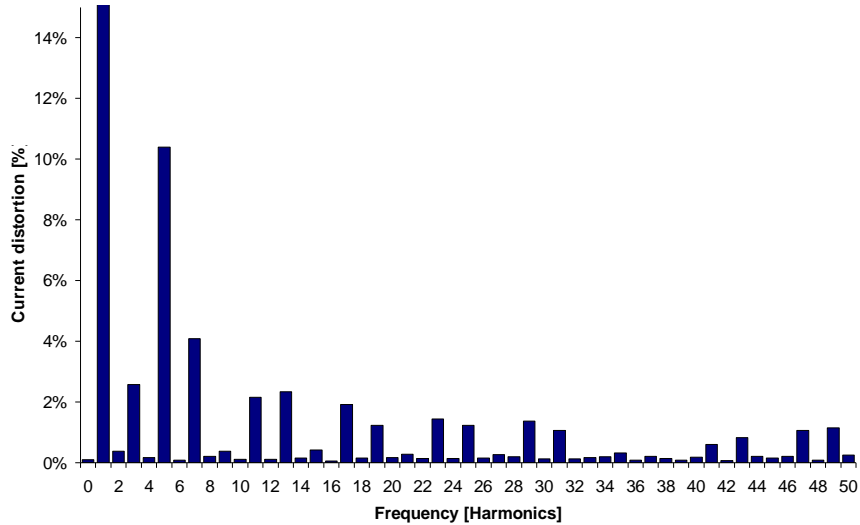

Mükemmel sinüs dalgası

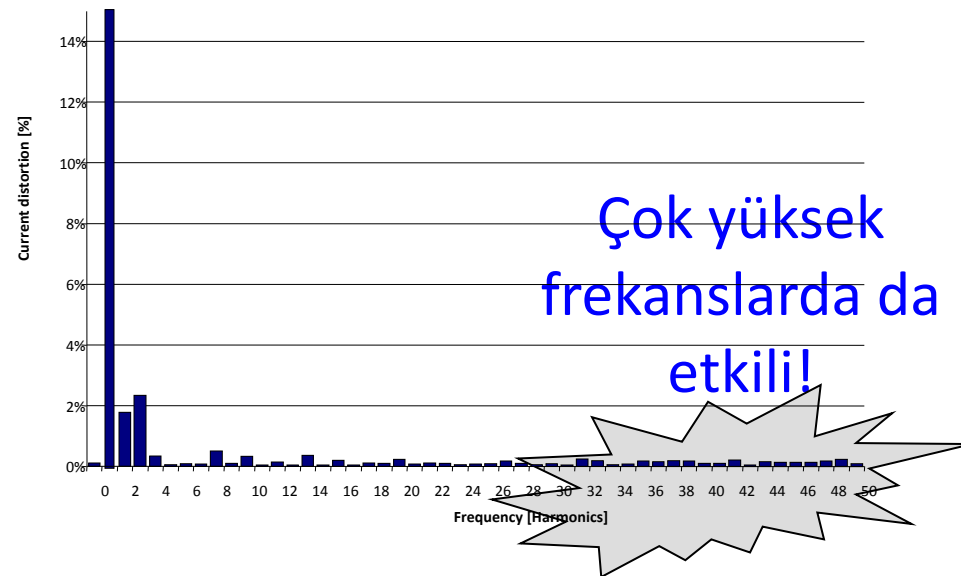
Örnek 1 – endüksiyon ısıtma uygulaması

Çözüm: **ABB aktif filtre**

Başlangıç hat akımı

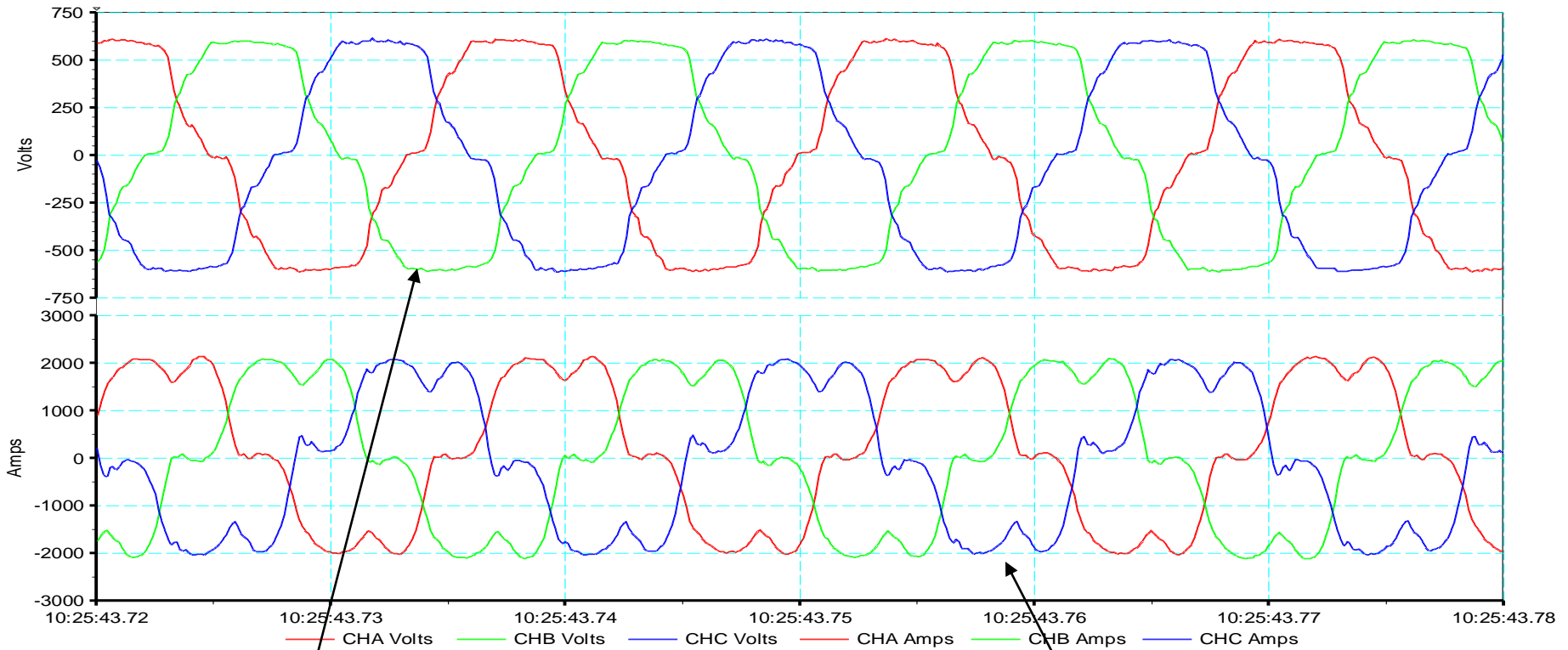

Filtrelenmiş hat akımı

Örnek 2 – sürücülü pompa uygulaması

SÜRÜCÜLÜ POMPA GERİLİM&AKIM DALGA ŞEKİLLERİ

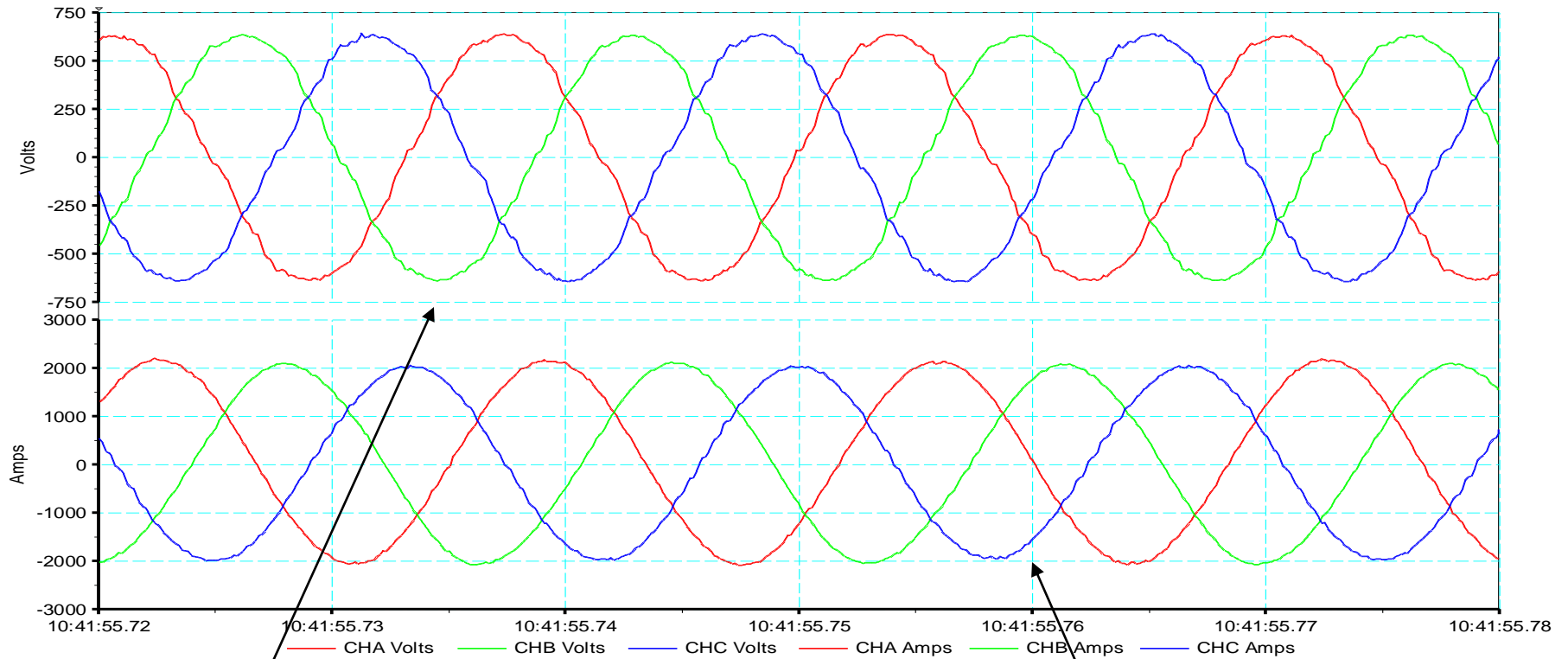
Gerilim: THDV = 12%

Waveform event at 22/11/01 10:25:43.533

Akım: THDI = 27%

Örnek 2 – sürücülü pompa uygulaması

FİLTRELENMİŞ GERİLİM&AKIM DALGA ŞEKİLLERİ

Gerilim: THDV = 2%

Waveform event at 22/11/01 10:41:55.533 **Akım: THDI = 3%**

Örnek 3 – yük dengeleme fonksiyonu

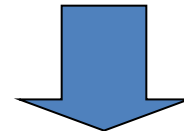
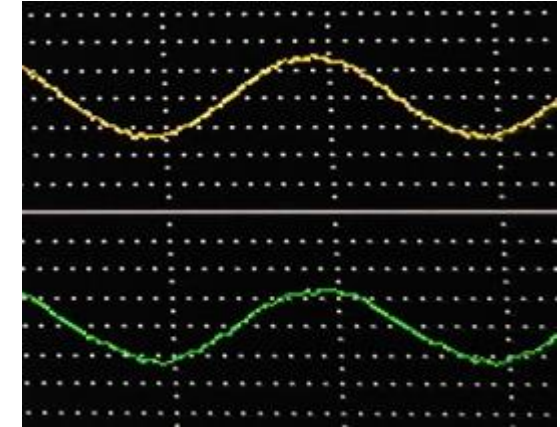
L1: 49.1 Arms
L2: 5.3 Arms
L3: 5.1 Arms

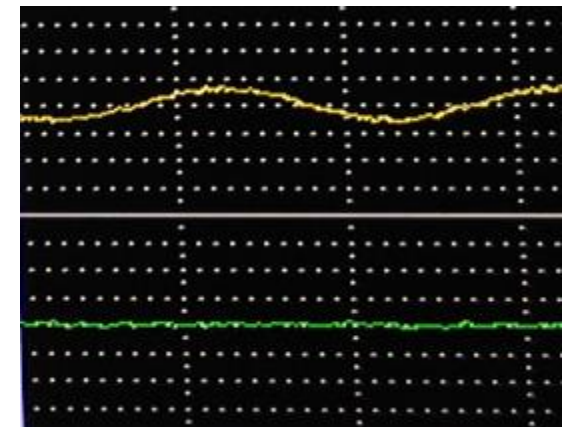
L1: 19.6 Arms
L2: 19.4 Arms
L3: 19.5 Arms

N: 44.1 Arms

N: 3.5 Arms

Uygulama alanları

Otel, banka,
data center

Baskı tesisi

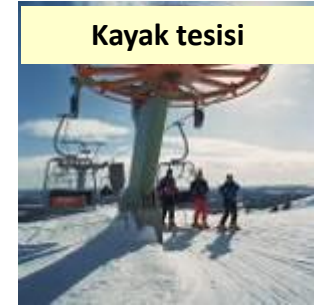
Kağıt

Petrol

Kayak tesisi

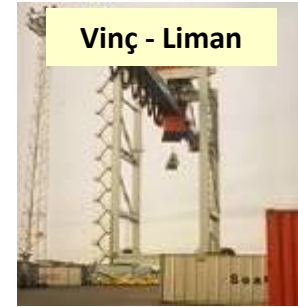
Santifrjü

Denizcilik

Vinç - Liman

Telekom

Su arıtma

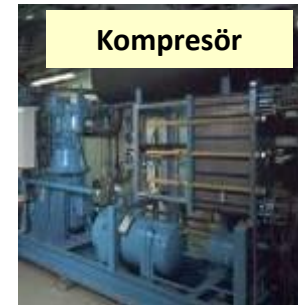
Petrokimya

Sargı

Kompresör

Değerli Vaktinizi Ayırdığınız İçin Teşekkürler.

Cihan ŞENEL
Elektrik Mühendisi
cihan.senel@aktif.net